

egy harcaiban és szenvedéseiben, egész mechanikájában emberietlen történelmi világot talál maga körül.

¹Ézsaiás 49.6. — ²„A fiu nem viseli az ő atyjának álnokságát, sem az atya nem viseli a fiuak álnokságát; az igaznak ömagán léssen az ő igazsága és a hitetlen magán léssen az ő hitlensége.“ (Ezékiel 18.20.)

PÁTHOSZ, IRÓNIA ÉS KÖNYÖRGÉS

Irta: ZLINSZKY MIKLÓS

A PATHOSZ: MINDEN ÉJJEL

*Minden éjjel itt ülök
kék könyveim közt a suhogó éjszakán, mely emelkedett és
titkos,
mint az ég,
mint a harangok belseje,
mint a boltozatok, melyek alatt elhal a szó.*

*A holdas ég távoli rajz csupán,
ülélt elomlás minden messzi zaj...
Az egész világ, a csillagok, a göncöl-szekér s a sinek lobogó
lámpasora
kihalt szív lüktetése e papírszobában,
hol a Hosszu sor öt alatt reszkető világaimmal ülök.*

*A sir, a megvakult szem, az elfagyott koszoruk hideg drótja
nem sivárabb,
mint amilyen sivár itt minden éjszaka
a roppant csönd és ez a város és ez az élet: —
ám itt e papírhalmok közt egy zakatolás ágaskodik fel a
csöndben
s egy szerkezet sikít. E papírhalmok közt egy ember él,*

*valami roppant féreg, ki a kaoszból itt maradt
s most homokból és füstből lélegzetére várakat emel
és fur-farag és füstölgő káprázatain lebeg,
elfojtva sir és szivéből trombitát csinál a kiürült világ felé:
érthetetlen összefüggések titkait sejtven.*

*A roppant tér s a világok végtelen öblei
nem ivesebbek, mint e négy fal itt,
melyek közt fel-alá bolygok — elhullt kontinens! —
a vágy, az álm és a földi súly
kikerülhetetlen gravitációi nyomán*

minden éjjel, — míg köröskörül a csönd
s a szintelen levegő mögött
fegyvereikkel csörömpölnék
könyörtelen
az európai sisakos istenek.

AZ IRÓNIA:

VASÁRNAP DÉLUTÁNI SZÁMVETÉS EGY KÁVÉHAZBAN

Ez itt a főtér, az meg ott szobor, az élet meg baj,
amíg itt ülök, addig is szürkül a haj.
Az ott egy ember, az meg egy állat, az a zöld meg növény,
ami fölül van az az ég s ami rajtam kívül van az a nem-én.
Nem én vagyok tehát az a kő ott s a gyermek szemében az a
könny, —
nem én vagyok a felhő az égen, a madár a fákon s ez a vásár-
nap délutáni közöny;
nem én vagyok az a sóhaj, mely a pincér száján most elimbo-
lyog,
az a mosoly ott a szomszéd szemében, az a mosoly sem én va-
gyok.
Es az a kongás is, ami a torony torkából most szét száll és a
fülembe megáll,
az is kívül van, hallja más is, sőt ha egy kicsit akarod, hallja
az egész világ:
egy apparátus csak, — neve rádió és hallja Bukarest, sőt a
távolí Indiák,
ahol a hajósok most épp a felkelő nappal szembe merednek...

Itt alkonyul, de ez ne okozzon semmi komplikációt, — cszednek
nagyobb csodákkal is számolni kell; így pl. ez a két lejes, ami
most asztalomon gurul,
az is érthetetlen és zavaros, mert az utja neve más előlről és
más hátulról:
jön és megy, mint az idő s ez az idő a legtótágasabb csoda,
folyton vele járunk s mégse tudja senkise, hogy micsoda.
Itt van, de ott is, hol a kedves kedvesen most egy más férfire
nevet,
de már nincs ott se és itt se, mindig valami közeli messzeség-
be lebeg
és lobog örökké, mi meg benne buvunk;
minden kapuján egy más kapu küszöbére jutunk,
s ezen a sok kapun keresztül mulik és habrik el minden Veled,
a gyász, a grammofon, a reggeli lap, a bus szerelem és a vad
kikelet
s így ama kedves nevetése is, melyet most egy más férfire
dalol...

Ezeken kívül a világban persze vannak még justicmordok, de
 igazságos ítéletek is valahol
 és orgonazúgás és enyhület s fülleteg messzi vizek alatt
 mély zuhogások, és szív, és egy pillanat,
 mely tiszta és egész, és egy gályapad
 a lelkiismeret örvényei közt s a hideg köd, mely utólér
 s a hiábavaló takarók, melyek alatt nem melegszik fel a vér:
 a hűtlen és hű kedvesek vére sem melegszik fel egyszer soha!

Ez hát a város és ott túl a fák és a viták és a vidám és ostoba
 ifjúkor emlékei, filozófiák, fényképek s még egy csomó kacat:
 ez az egész lét csobog körülöttem: — egyedül Te vagy csak
 magad.

Ezen segíteni kéne, barátom, mert ez a kávéházi unalom ezért
 dagad
 fel egészen a horizont tetőzetéig, hol a sötét már lebeg
 és úgy zuhan rád, mint aki nem törődik Teveled...

Este lesz tehát. De ez sem ér semmit, minden kívülled lobog,
 ott fenn az egekben violaszín szárnyakon usznak az angyalok
 s nem érnek rá. A füst hörög s ebből láthatod éppen elég!
 Bizony ha megittad ki is kell fizetni a feketét,
 különben karvaly csőrökkel kikezd a pletyka, a vád...
 Ez itt egy kávéház, ötször öt huszonöt, de azért készülj: az
 Idő mégis vár rád.

A KÖNYÖRGÉS: HUSVÉT ELÉ

Husvét lesz, meghalt a Messiás, ideje tehát, hogy reá
 várjunk... Menjünk ma mind a város elé a szűzekkel, kik még
 akadnak, a szűzek menjenek elől halvány ajakkal, utánuk a
 bekötött fejű lányok s az elesett menasszonyok; mert ők is a
 leányai mind, — azután jöjjenek a vőlegények és azok, akik-
 nek mosoly van a szívéen... Ma mindannyian legyünk alázato-
 sak s próbáljuk ki a szívünk: tudunk-e szerinte élni egyetlen
 egy napig, hisz különben úgy is lopunk és csalunk
 menjünk ma sóval és kenyérrel
 ő elé

azok is, akik nem tartoznak Hozzá: ezek szerint tehát én
 is, aki idegen vagyok itt és két uccával odébb is

kerekedjünk fel a mai napon, fogadjuk meg, hogy nem
 nézzük egymás ruháját, hanem csak egymás szemébe nézünk
 ezen az egyetlen egy napon a hosszú esztendőben, az egyetlen
 vőlegény napján, amiért valaha körülfogták a katonák, mert
 ő valósította meg azt, amit azóta csak keresünk:

egész egyszerűen csak ember volt
 ez a legnagyobb feladat
 azóta sem járt közöttünk ember, csak más és más nevű
 egyén,

Ő nem hódított meg semmit,
 egyszerű neve volt,
 élt, mint a többi,
 szabályos lélegzetekkel,
 egy távoli országban járt és látomásai voltak a ligetek-
 ben s az olajfák hegyén
 bár ekkor a vidámság nászcsapata elhagyta már,
 mert egyedül volt s a keserűségről beszélt nagyon egy-
 szerű szavakkal
 joggal,
 mert ekkor már tudta, amit mi azóta sem tudunk, hogy
 nem lehet segíteni rajtunk,
 óh nem lehet segíteni rajtunk,
 de előzőleg még a hegyek közt járt s a hegyekről sokak-
 nak beszélt, egész főntről és mégis egész közelről s bolygott
 a lankás enyhe hajlatán s a háborgó tavaknak mentén,
 egy egyszerű fiatalember, gyolcs ruhában
 főleg asszonyaival,
 mint mi is —
 mindig csak asszonyok értik a szavunk, mert ők a szív
 bársonyára figyelnek
 ő azonban kezére tette a szívét és azóta sem volt akkora
 világosság
 és erre a fényre hallgatott
 mi meg nem hallgatunk semmire
 alig voltak kétségei
 határozottan tudta: ne csináld azt másnak, amiről nem
 akarsz, hogy mások csinálják néked
 ilyen egyszerűen látta a dolgokat s az igazság ezért volt
 vele
 nem szerette az alkonyon tuli világitást, mert az a vias-
 kodás az éjszakával; tiszta kedélye volt, mint az aratók éne-
 ke; egy megnevezhetetlen iz csüngött az ajkán; a vizet átvál-
 toztatta borra és olajos volt a haja és gyengéden ment a vi-
 dám szombat ölén a lakomára; szent állata volt a szamár s
 ez igen kedves és jóságos lélekre vall
 de azután össze-vissza beszéltek a városban
 tizenhárman kísérték, de ezek főleg hallgattak, ám
 akkor magyarázták, amikor ő pihent: a jószándékok kertjét
 tehát beültették félreértésekkel, ma már mindenfélét beszél-
 nek róla, hogy a rárakott századok súlya alatt már nem tu-
 dom vajjon kék volt-e a szeme
 holott ez a legfontosabb
 még hallok az asszonyok zokogását, akik levették a ke-
 resztről, de nem tudok a közelébe férni a világ sirásaitól,
 olyan messzi van tőlem és tőlük, hogy kétségbe kell esnem,
 hisz nyilván arról van szó, hogy a legtisztább ember,
 most Rá lenne szükség
 óh most Rá lenne szükség

ezért menjünk ki a város elé ma, hátha megérkezik, hisz különben is mindannyian csak ő Reá várunk, hogy rendbe hozza az életet, hisz mindannyian az ő kezeit keressük, ha nem is tudjuk a nevén nevezni, de a neve nem is oly fontos, mert fontosabb, hogy ma eljött a napja, mert amikor lehányatlott a feje, hirtelen besötétedett a világ, délután három óra volt és feldördültek az egek

bár lehetséges, hogy ez csak legenda

ám rettenetes sötét van és mi joggal várunk a világságra mindenféle a feldult földeken, de különösen itt, ahol annyian várjuk a Messiást

mert végül is Róla beszéltem én az idegen és én a pogány —

menjünk ma mind a város elé, ezt az egy napot szenteljük rá, talán erre jár, annyian járnak itt meztelláb körül, hátha közöttük botorkál ő is, lassu léptekkel

óh káprázzunk el a mai napon, hogy itt van valahol a gömbön, aminek neve a föld, hisz annyi baj van a szivünk körül

váltassuk meg

óh váltassuk meg, mert ez a nap is elmegy s mi megint nem jutunk eléje és ismét nem segíthetett rajtunk s ebben aligha ő a hibás, nyilván mi vagyunk az oka, akik ma is össze-vissza beszélünk és a nevét vitatjuk annak, akinek neve nincs, mert nem létezik ő maga sem, de várni kell rá, mert meghalt és nem jön mihozzánk soha, de —
ne légy barbár!

TARTALOM ÉS FORMA A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN

(F. D. Klingender művészettörténetszemlélete)

Irta: NAGYFALUSI JENŐ

Az az esztétikai és művészettörténeti felfogás, melyet *F. D. Klingender* a XIX. és XX. század művészetére alkalmaz, lényegesen különbözik a ma közkeletű elméletektől. A művészeti gyakorlat és elmélet végső rugóit a mai „szellemtörténeti“ irány magában a társadalmi élet valóságából kiszakított művészetben keresi vagy még általánosabban: magának a társadalmi élet valóságából kiszakított emberi szellemnek a szerkezetében. Ezt a szemléletet az jellemzi, hogy ha fejére áll is, mindig marad benne valami — irreális. *Wölfflin* szerint pl. a képzőművészetek történetében két látásmód váltja fel egymást állandóan és szükségszerűen. Ez a két látásmód a klasszikus és a barokk. Tekintsünk el attól, hogy ez a két egymást felváltó látásmód csak a nyugateurópai művészetre alkalmazható és ott se maradéktalanul, mert pl. a klasszicista *Marcus, Hildebrand, Puvis de Chavannes* és még más művészek is egyidőben dolgoztak az impresszionistákkal vagy egy időben dolgozott *Ingres* és *Delacroix* is — *Wölfflin* adós marad avval a kérdéssel, hogy mi az a rejtélyes erő, ami egy raj barokkművész után szükségszerűen egy raj klasszicista művészt